

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Основная общеобразовательная школа с. Шанчы Чаа-Хольского
кожууна Республики Тыва»

Рабочая программа

Наименование учебного предмета Родной язык

Класс 5

Учитель Сундун Аиша Аишиновна

Срок реализации программы, учебный год 2023-2024 уч.год

Количество часов по учебному плану: в неделю 3, в год 102 ч.

Учебник С.М. Куулар, Т.Б. Оюн, Ч.А. Сарылар, Т.М. Того-
люш. Школа дора, 5 класс. Кызыл - 2022

Рабочую программу составил(а) Сундун

Шанчы 2023-2024 уч.год

5-ки класска тыва дыл эртеминге ажылчын программаның тайылбыр бижии

5-ки класстың тыва дыл эртеминиң ажылчын программаны дараазында нормативтиг эрге-хоойлу документилеринге даянып кылган:

1. 2012 чылдың декабрь 29-та №273-ФХ дужаал-биле үнген база 2015 чылдың июль 27-ниң хүнүнде немелделер болгаш өскерилгелер киригени-биле Федералдыг хоойлу “Россия Федерациязының өөредилге хоойлузу”;
2. 2010 чылдың декабрь 17 –де №1897 дужаал-биле үнген ниити билигнин кол чадазынын федералдыг күрүнениң өөредилге стандарттары;
3. 2021 чылдын март 22-де №115 дугаарлыг “Кол ниити өөредилге программаларынын – ниити эге өөредилге программасы, кол ниити база ортумак ниити өөредилге программасы-биле өөредилге ажыл-чорудулгазын органиастаар болгаш күүседип кылып Чурумну бадылаар дугайында” РФ-нын Чырыдышкын яамызынын дужаалы; (2021 чылдын апрель 20-де № 63180 дужаал-биле бүрүткеттинген)
4. К.Б. Доржу, Ч.А.Сарыгларнын тургусканы 5-11 класстарга “Тыва дыл болгаш харылзаалыг чугаа сайзырадылгасы” (НШХИ, 2017чыл) чижек программаны удуртулга кылган;
5. 2021 чылдың август 19-та № 3.3 дужаал-биле үнген муниципалдыг бюджеттиг өөредилге чери Кызылдын Ооржак Лопсан-Кенден Мижит-Доржуевич аттыг №18 ортумак ниити билиг школазының өөредилге планы

Тыва дыл эртеминиң ниити характеристиказы

Тыва дыл – тыва нацияның дылы болур. Ында тыва улустуң төрөөн дылын сайзырадып келген байлак дуржулгазы, мерген угааны, угаан-бодалының чедишкенин мөөңнеттинген. Ол дээрже тыва культураның - улустуң аас чогаалының, өске-даа янзыларының, театр уран чүүлүнүң болгаш уран чүүлдүң өске-даа янзыларының, парлалганың, эртемниң, ажыл-херекти чорударының, өөредилгениң болгаш кижизидилгениң дылы апарган. Амгы үеде тыва дыл улустуң амыдыралының, ажыл-чорудулгазының бүгү-ле талаларында калбаа-биле ажыглаттынып турар. Тыва школаларга азы класстарга, өске-даа өөредилге черлеринге төрөөн дылды өөредир уругларның угаан-медерелин сайзырадырынга, оларны эки мөзү-шынарга кижизидеринге хөй-хөй таарымчалыг аргаларлыг. Төрөөн дылын шынчээди алыры - өөреникчилерге өске эртемнерни чедишкенин билип албышаан, долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус дугайында билиглерни калбартып, улуг салгалдың байлак дуржулгазын ажыглап билиринге чаңчыктырар.

Сорулгалары:

- өөреникчилерге фонетика, лексика, сөс чогаадылгасы, грамматика (морфология, синтаксис), стилистикага тодаргай билиглерни бээр, алган билиглерин практика кырынга ажыглап билириниң мергежилдерин, чаңчылдарын хевирлээр;
- шын бижиириниң, бижик демдектерин шын салырының быжыг чаңчылдарын бээр;
- алган теориялыг билиглеринге даянып, программа негелделеринге дүүштүр боттарының бодалдарын аас, бижимел харылзаалыг чугаага илередири;
- литературлуг дылдың нормаларына чаңчыктырар, сөс курлавырын байыдар, чугаазының культуразын бедидер;
- ниитилел амыдыралына тыва дылдың ужур-дузазын, хөгжүлдэзин, өске дылдар аразында ээлеп турар туружун бөдүүн билиглер-биле таныштырар;
- төрөөн дылына камныг, сонургалдыг, хандыкшылдыг болурунга кижизидер;
- өөреникчилерни номга, шын, медерелдиг, аянынг номчурунга сундулуг болурунга кижизидер, боттары боданып өөрениринге чаңчыктырар;
- мөзү-шынар, эстетика, күш-ажыл талазы-биле кижизидилгеге бүрүнү-биле ажыглаар;
- харысалгалыг болурунга, өөредилгениң, күш-ажылдың сагылга-чурумунга кижизидер.

Бо сорулгаларны чедип алырда, башкынын ниити культурлуг деңнелин бедидери, дыл эртеми, методика, ниити педагогика, ИКТ, чаартылгалар талазы-биле белеткелин үргүлчү бедидери, бодунуң хүлээлгезин харыысалгалыг, чогаадыкчы ёзу-биле күүседир.

5-ки класска тыва дылды өөредириниң программазының сорулгалары болгаш принциптери 5-11 класстарның ниити программасынга дүгжүп турар болгаш колдуунда оон үндезилеттинген.

Тыва дыл эртемниниң школаның өөредилге программазында туружу

Ук программа муниципалдыг бюджеттиг ниити өөредилге албан чери Шанчынын долу эвес ниити билиг школазының өөредилге планынга дүүштүр тургустунган. Тыва дыл эртемин школаның үндезин ниити билиг программазында албан өөредиринге 340 шак көрдүнгөн. Оон иштинде:

5 класска- 102 шак, неделяда 3 шак.

7 класска- 102 шак, неделяда 3 шак

8 класска- 68 шак, неделяда 2 шак

9 класска- 68 шак, неделяда 2 шак

Программаны күүседир хуусаазы: 2023-2024 өөредилге чылы.

Тыва дыл эртемин өөренириниң ФКӨС негелделери-биле түннелдери

Бот-тускайлаң түннелдери: өөреникчи бүрүзүнүң үзел-бодалын, туружун бот-тодарадып, идепкейжидип, сорулгазынга дүүштүр медреселдиг бот-углап билири; өөренириниң чугулазын, чаа билиглер шингээдип алырының, кандыг үре-түннелдиг болурун медреселдии-биле угаап билири; аймак чоннар аразында хуузунда хамааты туружун илередип, хоойлу-дүрүм ёзугаар бадыткап; амыдыралчы планнарын тургузуп, ону боттандырамынче угландырып билири, ниитилелдин чаңгыс аай россияжи үзел-бодалдыг хөгжүлдезин медресеп, хүлээп көөрү; ниитилелдин амыдыралынга бот-тускайлаң харыысалгалыг болуру.

Предметтиг түннелдери: тыва дыл эртемин өөренириниң онзагайын, чугулазын медреселдиг билип алырынче; чаа билиглерни чедип алырының янзы-бүрү аргаларын өөрениринче; теориялыг билиглерни шингээдип, херек кырында ажыглап, эртем ёзузу-биле угаап боданырын хевирлээринче; эстетиктиг көрүштүг болурунче; келир үеде бот-хуузуңуң ажил-херекчи байдалдарынче угландырып, эртемни хандыр өөредир.

Метапредметтиг түннелдери: метапредметтиг түннелдерниң кол үндезини уругларның медреселер-биле ажылдап билириниң азы ниити чүүлден чугула бодалды ылгап, сайгарып, хүлээп көөрүнүң эге базымнары болбушаан, эртемнер аразының харылзаалыын илередир; өөреникчилерге тыва дыл эртемин өске дылдар-биле, ылаңгыя орус дыл-биле холбап өөредир, өөренириниң бот-тускайлаң, коммуникативтиг (харылзаа тудуп, чугаалажып билириниң), регулятивтиг (бот-угланыышкынныг), чаа билиг алырының аргаларын шингээттирери.

Ажылчын программаның утказы болгаш тургузуу

Школага тыва дыл эртемин өөредириниң программазында фонетика, лексика, сөс чогаадылгазы, грамматика (морфология, синтаксис) дугайында билиглерни, шын бижирииниң, бирик демдектерин шын салырының чанчылдарын, аас, бижимел чугааның чанчылдарын, стилистика элементилерин, дыл дугайында чамдык билиглерин кириген.

Төрөөн дылдың школа курузунда теориялыг билиглерин тыва дыл эртемниниң база амгы үеде дыл эртемниниң чедиишкиннерин барымдаалап тайылбырлаан.

Программа шуушкак принцип ёзугаар тургустунган. Чамдык берге, улуг темаларны (лексика, сөс чогаадылгазын) аңгы-аңгы класстарга чадаланчак өөредир көрдүнгөн.

5-9 класстарга төрөөн дыл курузу 1-4 класстарга өөрөнгөн чуулдеринин дорт уланчызы, системажытканы болур.

Кирилде кичээл

Дыл – кижилерниң харылзажырының кол чепсээ. Дылдың ниитилел амыдыралынга ужур-дузазы. Дылдың эртем болуру

Эге

класстарга

өөрөнгөн

чүүлдерни

катаптаары

1. Үннер болгаш үжүктөр. Сөс эгезинге т-д, п-б деп ажык эвес үннерни шын бижири.
2. Я, е, ё, ю деп ажык үжүктөрлүг сөстөрни шын бижири.
3. Эге класска чүве ады, демдек ады, ат орну дугайында алган билиглери бадыткаары.
4. Чугаа сайзырадылгасы: «Мээң чайгы дыштанылгам» деп темага угаап боданышкынныг чогаадыг бижири.

Лексика болгаш чугаа культуразы

1. Лексика дугайында билиг. Сөстүң лексиктиг утказы. Тайылбырлыг словарь дугайында. Чаңгыс болгаш хөй уткалыг сөстөр. Сөстөрнүң дорт болгаш доора уткалары. Омонимнер. Лексиканың темалыг бөлүктөрү. Синонимнер. Антонимнер. Табу сөстөр болгаш эвфемизмнер. Фразеологизмнер азы быжыг сөс каттыжышкыннары
2. Хөй уткалыг сөстөрнүң лексиктиг уткаларын словарьлар дузазы-биле тодарадыры, оларны чугаага шын ажыглаары; сөзүглелдерде синонимнер, антонимнер, омонимнерни, хоруглуг болгаш ойзу адаан сөстөрни тывары, оларны чугаага шын хереглээри; сөстүң доора болгаш дорт уткаларын эки билири; орус-тыва, тыва-орус, тайылбырлыг болгаш орфографтыг словарьларны ажыглаары.

Фонетика, орфография болгаш чугаа культуразы

Чугаа сайзырадылгасы

1. Фонетика дугайында ниити билиг. Фонетиканың дыл эртеминиң бир кезээ болуру. Үн – дылдың кезии. Чугаа органнары болгаш чугаа үннериниң тургустунары. Ажык болгаш ажык эвес үннер. Артикуляция дугайында эге билиг. Ажык үннерниң бөлүктээшкени. Өк-биле адаар ажык үннерлиг сөстөр, оларны шын бижири. Й үннүг ажык үжүктөр (я, е, ё, ю), оларны шын бижири болгаш ажыглаары. Ажык эвес үннерниң бөлүктээшкени. Дүлей, ыткыр, аяр ажык эвес үннер. Күштүг, кошкак (дүлей болгаш ыткыр), эң кошкак (аяр) ажык эвес үннер. Ажык эвес үннерниң үжүктөрүн шын бижири. Сөске ажык эвес үннерниң каттыжар чуруму болгаш дөмейлежири.

Фонетиктиг транскрипцияның демдектери.

2. Үннер болгаш үжүктөрни шын ылгап, оларны шын адаары, бижири; сөстөрни шын көжүрүп, оларның транскрипциязын кыдыры. Орфографтыг словарьларны, орфография дүрүмнерин ажыглаары. Кыска, узун, өк-биле адаар ажык үннерни; кадыг болгаш чымчак ажык үннерни; ыткыр, дүлей ажык эвес үннерни; кошкак, күштүг, аяр ажык эвес үннерни ылгаары. Сөстүң фонетиктиг сайгарылгасын кылыры.

Чугаа үезинде болу бээр үн өскерилгелерин литературлуг нормага дүүштүр адаары. Шын адалганың дүрүмнеринге хамаарыштыр бодунуң болгаш өске кижиниң чугаазын үнелээри. Фонетика дугайында билиглер болгаш мергежилдерин бодунуң чугаазынга херек кырындаажыглаары.

Графика, орфоэпия болгаш чугаа культуразы

1. Графика, ооң хевирлери. Алфавит. Ъ болгаш Ь демдектерни хереглээри. Слог болгаш ооң хевирлери. Амгы тыва алфавиттиң тургузуу болгаш ында үжүктөрнүң аттары. Үннер болгаш үжүктөрнүң сан талазы-биле дүүшкээ. Узун болгаш өк-биле адаар ажык үннерни, дакпырлап бижиир ажык эвес үннерни бижикке демдеглээри. Улуг болгаш бичии үжүктөрни демдеглээри.

Орфоэпия дугайында билиг. Орфоэпияның дыл эртеминиң бир кезээ болуру. Тыва дылдың ажык болгаш ажык эвес үннерин адаарының дүрүмнери. Сөс иштинге кошкак ажык эвес үннерниң ыткыр болгаш дүлей хевирлериниң солчуру. Ударение дугайында билиг.

2. Сөстөрни (ооң иштинде үлегерлеп алган сөстөрни) шын адаары болгаш бижири, оларга кожумактар немеп билири. Сөстүң фонетика-графиктиг сайгарылгасын кылыры. Сөстөрни слогтарга чарып, көжүрери. Аас чугааның негелделерин сагыыры.

Сөс тургузуу. Сөс чогаадылгасы. Чугаа сайзырадылгасы.

1. Сөстүң уткалыг кезектери (морфемалар) – дазыл, чогаадылга, өскертилге кожумактары. Сөстүң дазылы болгаш кожумактары. Чогаадылга болгаш өскертилге кожумактары, оларның вариантылыг болуру. Төрөл сөстөр. Сөстүң дөзү болгаш өскертилге кожумактары.

Укталган

болгаш

укталбаан

дөстөр.

Сөс чогаадылгазы. Морфологтуг (кожумактыг) арга. Синтаксистиг арга-биле (ийи дөстүң каттышканындан) чаа сөстү чогаадыры. Хурааңгай нарын сөстер, оларны шын адаары болгаш бижири.

2. Сөстүң тургузуун сайгарары. Чогаадылга болгаш өскертилге кожумактарын танып, ылгаары. Төрөл сөстерни тывары. Укталган болгаш укталбаан дөстөрни ылгаары. Кандыг аргалар-биле сөстерниң тургустунарын билири. Дазыл (дөс) болгаш кожумактың каттышканында дакпырлаан сс, пп, мм, нн, кк, тт деп үннерниң үжүктөрүн шын бижири.

3. Чугаа сайзырадылгазы: «Малчынның аалында» деп темага чурумалды бижири.

Морфология болгаш орфография. Чугаа культуразы.

1. Морфология дугайында билиг. Морфологияның грамматиканың бир кезээ болуру. Чугаа кезектери.

2. Тыва дылда сөстерни лексика-грамматиктиг бөлүктөргө чарары, ооң барымдаалары.

3. Тускай болгаш дузалал чугаа кезектери, оларның грамматиктиг демдектерин ылгаары.

Чүве ады

1. Чүве ады – тускай чугаа кезээ, ооң ниити утказы болгаш грамматиктиг демдектери. Тодаргай болгаш туугай чүве аттары. Чүве аттарының тургустунары.

Хуу болгаш ниити чүве аттары. Географтыг аттарны, кудумчулар болгаш шөлдер аттарын, төөгүлүг болуушкуннар, чоннуң байырлалдарының аттарын улуг үжүктөр-биле бижири. Номнар, солуннар, журналдар, чуруктар, кинофильмнер, шиилер, литература болгаш чогаалдарның аттарын улуг үжүктөр-биле эгелеп бижири база оларны кавычкалар-биле тускайлаары.

Чүве аттарының бичеледир, чассыдар хевирлери.

Чүве аттарының саннары. Оларның кожумактарын шын бижири.

Чүве аттарының хамаарылга хевири болгаш ооң кожумактары.

Чүве аттарының адалга болуру.

Чүве аттарының падежтерге өскерлири.

Үлегерлеп алган сөстерниң сан, падеж болгаш хамаарылга хевирлерин шын бижири.

Чүве адының морфологтуг сайгарылгазы.

2. Янзы-бүрү чогаадылга кожумактары-биле укталган чүве аттарын тургузары. Хуу болгаш ниити чүве аттары шын адаары болгаш бижири. Чүве аттарының бичеледир, чассыдар хевирлерин шын бижири, ажыглаары. Чүве аттарының хамаарылга кожумактарын шын бижири. Үлегерлеп алган чүве аттарының хамаарылга кожумактарын шын бижири. Адалганы кол сөстен ылгаары. Чугаага ол-ла сөстерни катаптавазы-биле синоним чүве аттарын ажыглаары. Хуу чүве аттарынга бижик демдектерин ажыглаары. Домакка сөстерни харылзаштырарынга чүве адының падеж хевирлерин шын ажыглаары. Үлегерлеп алган сөстерниң сан, падеж болгаш хамаарылга хевирлерин шын тургузуп, оларны аас болгаш бижимел чугаага шын ажыглаары.

Чүве адының морфологтуг сайгарылгазын кылып билири.

3. Чугаа сайзырадылгазы: Чүве аттарын шын ажыглавышаан, «Мээң төрөөн черим (суурум, кудумчум...)» деп темага чурумалды бижири.

Демдек ады

1. Демдек ады – тускай чугаа кезээ, ооң утказы болгаш грамматиктиг демдектери, синтаксистиг хүлээлгези. Демдек аттарының тургузуунуң аайы-биле бөлүктөри болгаш чогаадылгазы.

Шынарының болгаш хамаарылганың демдек аттары.

Шынарының демдек аттары, оларның чадалары: өйүндө, кошкадыр, күштелдирер.

Демдек аттарының темалыг бөлүктөри: шынар-демдээн, өң-чүзүнүн, хевирин, хемчээлин көргүзөр демдек аттары.

Хамаарылганың демдек аттары.

Демдек адының синтаксистиг хүлээлгези.

2. Демдек аттарының утказын болгаш морфологтуг демдектерин тодарадыры. Чугаага чүвениң янзы-бүрү демдектерин, шынарын демдек аттары-биле көргүзери. Синоним, антоним болгаш доора уткалыг демдек аттарын чугааның утказынга дүүштүр ажыглаары.

3. Чугаа сайзырадылгазы: Чурук-биле ажыл. Чурук-биле ажылдаарының чурумун тайылбырлаары. Харылзаалыг чугаа тургузары.

Сан ады

1. Сан ады – тускай чуга кезээ, ооң ниити утказы, морфологтуг демдектери болгаш синтаксистиг ролу.

Бөдүүн, нарын, составтыг сан аттары.

Сан аттарының бөлүктөри. Түң болгаш дугаар сан аттары. Чыырының, үүрмектээринин, аңгылаарының, чоокшуладырының сан аттары болгаш оларны шын биири. Сан адының нарын сөстөр тургузарыга болгаш быжыг сөс каттыжышкыннарыга киржилгези.

Араб болгаш рим чурагайлар-биле айыткан сан аттарының кожумактарын шын биири.

2. Сан ады чүве ады-биле каттышканда, чүве адын чаңгыстың санынга ажыглаары. Үе санын (чыл, ай, хүннү) шын ажыглаары. Чүвөлөргө санын чоккшуладыр сан аттары-биле көргүзөри. Сан аттарын албан езунуң база эртем чугаазыга ажыглаары.

3. Чугаа сайзырадылгазы: Эдэртиг «Адыг оолдарының эжингени»

5 класска чыл дургузунда өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын.

Материал-техниктиг хандырылга көргүзүглери

Тыва дыл кичээлдеринге чүүл-бүрү методиктиг аргаларны, көргүзүг материалдарын, техниктиг херекселдерни, аудио, видео, медиа, ИКТ-ни ажыглаары чугула. Орус, даштыкы, тыва чурукчуларның сюжеттиг чуруктарын ажыглаары. Сөс курлавырларын байыдар, аас болгаш бижимел чугаазын идепкейжидер, эстетиктиг кижизидилгезинче кичээнгейлиг болур. Методиктиг удуртулгалар, чаа дузаламчы, чаа технологиялар-биле ажылдаар. Чедиишчининг ажылдың бир барымдаазы - өөреникчининг кадыкшылын, культуразын камгалаары, амыдыралга боду чогаадыкчы туруштуг болурун назы-харын, хууда онзагай талаларын барымдаалап кижизидери шынарлыг болур. Өөредилге номнары, техниктиг херекселдер, таблицалар, схемалар ортумак (долу) ниити өөредилгениң сорулгаларын күүседиринге чугула херектиг өөредилге-методиктиг комплексти тургузар. Материал-техниктиг хандырылга көргүзүглери санитар эпидемиологтуг дүрүмнөр болгаш нормаларга дүгжүп турар ужуруг (СанПиН 2.4.2.1.178-02).

5-ки класстың өөреникчилерининг тыва дылга шиңгээди алып кол-кол билиглери:

- Сөстөргө лексиктиг, фонетиктиг, тургузуг талазы-биле, чугаа кезектерининг аайы-биле сайгарылгазын кылып билир.

- Чүве ады, демдек ады, сан адын сөзүглелдерден тып, танып билир.

- Чүве аттарының, демдек аттарының, сан аттарының грамматиктиг уткаларын, кол морфологтуг демдектерин, синтаксистиг ролун тодарадып билир. Укталган чүве аттарын, демдек аттарын тургузуп, чугаага шын ажыглап билир.

- Орфографиядан 1-5 класстарга өөрөнгөн шын бижилге дүрүмнөри таваржып турар черлерни тып, тайылбырлап шыдаар.

Сөс иштинге дакпырлаан ажык эвес үннерни (тт, сс,пп,кк, нн,мм) ийи үжүк-биле биири.

Географтыг аттарны, кудумчулар болгаш шөлдер аттарын, төөгүлүг болуушкуннар, чоннуң байырлалдарының аттарын улуг үжүктөр-биле биири. Номнар, солуннар, журналдар, чуруктар, кинофильмнер, шиилер, литература болгаш музыка чогаалдарының аттарын улуг үжүк-биле эгелеп биири болгаш оларны кавычкалаар.

- Пунктуациядан – домактарда өөрөнгөн дүрүмнөринге бижик демдектерин тыпкаш, оларны тайылбырлап билир.

Адалгаларга бижик демдектерин салыр.

Өөредилгө - тематиктиг план
5 класс -102 шак

№	Кичээлдин темазы	Ниити шагы	Хыналда ажыл	Чугаа сайзырадылгазы
1	Кирилде кичээл	1		
	Эге школага өөрөнгенин катаптаары	6	1	1
2	Лексика, чугаа культуразы	10	1	
3	Фонетика. Орфография	7	1	1
4	Графика. Орфоэпия	7	1	
5	Сөс тургузуу, сөс чогаадылгазы	5		1
6	Морфология, орфография	55	4	4
7	Чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары	10	1	
8	Түннел кичээл	1		
9	Ниитизи-биле	102	9	7

№	Кичээлдин темазы	ш а- г ы	эрттирер хүнү, айы	
			план ёзугаар	херек кырын -да
1	Дыл Кирилде кичээл.болгаш харылзажылга. Дылдың ужур-дузазы.	1	04.09	
2	Торээн дыл – чоннун эртинеzi	1	07.09	
3	Эге класстарга ооренген чуулдерин катаптаары. Ун болгаш ужук	1	08.09	
4	Чугаа кезектери	1	11.09	
5	Сос каттыжышкыны болгаш домак	1	14.09	
6	Созуглел	1	15.09	
7	Диалог дугайында билиг	1	18.09	
8	Монолог	1	21.09	
9	Чогаадыг «Чайгы дыштанылгам»		22.09	
10	Частырыглар-биле ажил		25.09	
11	Фонетика дугайында билиг. Ажык уннернин болуктээшкени	1	28.09	
12	Ажык уннернин аяннажылгазы. Сингармонизм	1	29.09	
13	Ажык эвес уннернин болуктээшкени	1	02.10	
14	Чогаадыг		05.10	
15	Частырыглар-биле ажил		06.10	
16	Куштуг, кошкак болгаш аяр ажык эвес уннер	1	09.10	
17	Сос иштинге ажык эвес уннернин оскерлири	1	12.10	
18	Слог. Тыва дылда ударение	1	13.10	
19	Орфоэпия дугайында билиг	1	16.10	
20	Алфавит дугайында билиг	1	19.10	
21	Тыва алфавит	1	20.10	
22	Эдертиг		23.10	
23	Частырыглар-биле ажил	1	26.10	
24	Соске ажык эвес уннернин ужуктерин шын бижири	1	06.11	
25	Й уннуг ужуктерлиг состерни шын бижири	1	09.11	

26	Кадыг (ъ) болгаш чымчак (ь) демдектерни соске ажыглаары	1	10.11	
27	Сос тургузуу болгаш сос чогаадылгазы. Морфемика-дыл эртемнин кезээ	1	13.11	
28	Кожумактарнын вариантылыг болуру. Состун дазылы	1	16.11	
29	Хыналда диктант	1	17.11	
30	Частырыглар-биле ажыл	1	20.11	
31	Состун чогаадылга кожумактары. Торел состер	1	23.11	
32	Дос дугайында билиг	1	24.11	
33	Хевир тургузар кожумактар	1	27.11	
34	Оскертилге кожумактары	1	30.11	
35	Сос чогаадылгазынын аргалары	1	01.12	
36	Эдертиг		04.12	
37	Частырыглар-биле ажыл		07.12	
38	Морфологтук арга	1	08.12	
39	Синтаксистиг арга	1	11.12	

40	Хураангайлаан состер	1	14.12	
41	Состун морфемниг сайгарылгазы	1	15.12	
42	Сос чогаадылгазынга катаптаашкын	1	18.12	
43	Чогаадыг		21.12	
44	Частырыглар-биле ажыл		22.12	
45	Лексика болгаш чугаа культуразы. Чугаа сайзырадылгазы Сос, оон уткалары. Лексиктиг утка болгаш билиг	1	25.12	
46	Хыналда диктант		28.12	
47	Частырыглар-биле ажыл		29.12	
48	Тыва дылдын тайылбырлыг словары. Орус дылдын тайылбырлыг словарылары	1	11.01	
49	Тыва дылдын лексиказынын кол темалыг болуктери	1	12.01	
50	Чангыс болгаш хой уткалыг состер	1	15.01	
51	Состернин дорт, доора болгаш кожурген уткалары	1	18.01	
52	Омонимнер	1	19.01	
53	Синонимнер	1	22.01	
54	Антонимнер	1	25.01	
55	Табу состер болгаш эвфемизмнер	1	26.01	
56	Фразеологизмнер азы быжыг сос каттыжышкыннары	1	01.02	
57	Лексикага катаптаашкын	1	02.02	
58	Грамматика. Морфология-грамматиканын кол кезээ	1	05.02	
59	Чуве ады. Орфография. Чугаа культуразы Чуве адынын ниити утказы, грамматиктиг демдектери, синтаксистиг хулээлгелери	1	08.02	
60	Чуве адынын чогаадылгазы	1	09.02	
61	Чуве аттарынын бичеледир, чассыдар хевирлери	1	12.02	
62	Чуве аттарынын саны	1	15.02	
63	Эдертиг		16.02	
64	Частырыглар-биле ажыл		19.02	
65	Чуве адынын хамаарылга хевири, оон кожумактарын шын бижири	1	22.02	
66	Улегерлеп алган чуве аттарынын хамаарылга кожумактарын шын бижири	1	26.02	
67	Чуве адынын падежтери. Адаарынын падежи	1	29.02	
68	Хамаарыштыларынын падежи. Чуве адынын домакка тодарадылга болур	1	01.03	
69	Бээринин падежи. Чуве адынын домакка немелде, байдал болуру	1	04.03	
70	Онаарынын падежи. Чуве адынын домакка немелде болуру	1	07.03	
71	Турарынын падежи. Чуве адынын домакка немелде, байдал болуру	1	11.03	
72	Унеринин падежи. Чуве адынын домакка немелде, байдал болуру	1	14.03	
73	Углаарынын падежи. Чуве адынын домакка немелде, байдал болуру	1	15.03	
74	Орус дылдан улегерлээн состернин падеж, сан кожумактарын шын бижири	1	18.03	
75	Хыналда ажыл		21.03	
76	Частырыглар-биле ажыл		22.03	

77	Чувe адынын морфологтуг сайгарылгазы	1	01.04	
78	Демдек ады.Орфография.Чугаа культуразы. Демдек ады.Оон утказы, синтаксистиг хулээлгелери	1	04.04	
79	Демдек аттарынын темалыг болуктери	1	05.04	
80	Демдек адынын чогаадылгазы. Морфологтуг арга	1	08.04	
81	Демдек адынын чогаадылгазы.Синтаксистиг арга	1	11.04	
82	Демдек адынын болуктери. Шынарнын демдек аттары	1	12.04	
83	Шынарнын демдек ады, оон чадалары. Ойунде чада, кошкадыр чада	1	15.04	

84	Шынарнын демдек ады. Куштелдирер чада	1	18.04	
85	Хамаарылганын демдек ады	1	19.04	
86	Демдек адынын морфологтут сайгарылгазы	1	22.04	
87	Демдек адынга катаптаашкын	1	25.04	
88	Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	1	26.04	
89	Сан ады. Сан адынын утказы	1	29.05	
90	Сан адынын болуктери	1	02.05	
91	Сан адынын синтаксистиг хулээлгеzi	1	03.05	
92	Сан адынын нарын сосстер болгаш быжыг сос каттыжыышкыннары тургузарынга киржилгеzi	1	06.05	
93	Сан адын чугаага ажыглаары	1	09.05	
94	Тыва дылда хемчег илередир чамдык сосстернин ажыглалы	1	10.05	
95	Сан адынга катаптаашкын	1	13.05	
96	5 класстын чыл дургузунда ооренген чуулдеринге катаптаашкын. Диалог, монолог	1	16.05	
97	Фонетика. Орфоэпия. Сос тургузуу	1	17.05	
98	Лексикология. Фразеология	1	20.05	
99	Морфология. Чувe ады. Демдек ады	1	23.05	
100	Сан ады	1	24.05	
101	Хыналда ажыл	1	30.05	
102	Частырыглар-биле ажыл	1	31.05	
		1		
		1		
		1		
		1		
		1		
		1		
		1		
		1		
		1		

Материал-техниктиг хандырылга көргүзүглери

Өөрөдилге номнары, техниктиг херекселдер, таблицалар, схемалар ортумак (долу) ниити өөрөдилгениң сорулгаларын күүседиринге чугула херектиг өөрөдилге-методиктиг комплексти тургузар. Материал-техниктиг хандырылга көргүзүглери санитар эпидемиологтук дүрүмнөр болгаш нормаларга дүгжүп турар ужурлуг (СанПиН 2.4.2.1.178-02)

5-ки класска тыва дыл эртеминиң өөрөдилге методиктиг хандырылгазы

Программаның ады:

Ажылчын программаны К.Б. Доржу, Ч.А.Сарыгларнын тургусканы 5-11 класстарга “Тыва дыл болгаш харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы” (НШХИ, 2017чыл) чижек программаны удуртулга кылган;

Өөрөдилге номунун автору ады, үндүргөн чылы:

К.Б.Доржу, Н.Д. Сувандии, А. Б. Хертек, Б. Ч. Ооржак, Ч. А. Сарыглар, М. В. Бавуу-Сюрюн. Тыва дыл. 5 класс. Ниити өөрөдилге черлеринге өөрөдилге ному. – Кызыл: Национал школа хөгжүдөр институт, 2014 – 256 ар.

Немелде литература:

1. Доржу К.Б. Амгы тыва литературлуг дылга мергежилгелер чыындызы. Кызыл: ТывНУЧ, 2003.
2. Доржу М.Д. Бай-Тайгинский говор в системе диалектов тувинского языка. Кызыл: ТывНУЧ, 2002.
3. Кара-оол Л.С. Тыва дылдың практикumu. Студентилерге өөрөдилге ному. Кызыл:ТывКУ, 2011.
4. Март-оол К.Б. 5-9 класстарга тыва дылды башкылаарының методиказы. Кызыл, 2002.
5. Монгуш Д.А, Ойдан-оол А.К.Методиктиг сүмелер. 6-7 класстарның «Тыва дыл» ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчы. Кызыл: ТывНУЧ, 1992.
6. Ойдан-оол А.К., Ооржак М.Ч., Ооржак С.-С.Т. Диктантаылар чыындызы. 5-9 класстарга.Башкыларга дузаламчы.- Кызыл, 2003.
7. Ойдан-оол А.К., Тадар-оол С.К. Эдертиглер чыындызы. 5-9 класс. Башкыларгадузаламчы. –Кызыл, ТывНУЧ, 2004.
8. Ооржак Д.Х, Салчак Н.А, Чамьян К.Д., Араптан Б.И. 5-6 класстарның «Тыва дыл» деп өөрөдилге номнарынга дидактиктиг материал. Кызыл, 1994.
9. Салзынмаа Е.Б. Грамматиктиг сайгарылгалар чуруму. Кызыл: ТывКУ, 2004.
10. Сат Ш.Ч. Амгы тыва литературлуг дыл. Фонетика болгаш семасиология, фразеология, фонетика, морфология. Кызыл: ТывНУЧ, 1980.
11. Сат Ш.Ч. Амгы тыва литературлуг дыл. Синтаксис. Кызыл: ТывНУЧ, 1983.
12. Сат Ш.Ч. Тыва диалектология. Кызыл: ТывНУЧ, 1987.
13. Сувандии Н.Д. Тыва дылдын практикumунга мергежилгелер чыындызы. Кызыл, 2003.
14. Тыва орфографияның болгаш пунктуацияның дүрүмнери. Кызыл: Республика типографиязы, 2001.

Словарьлар:

1. Бартан О.О. Тыва дылда эмнелге сөзлүгү. Кызыл: Рестипография, 2004.
2. Древнетюркский словарь. _ Л.: Наука, 1969.
3. Монгуш Д.А. Русско-тувинский словарь. _ М.: Русский язык, 1980.
4. Монгуш С.Ч., Ондар Н.А. Юридиктиг терминнерниң орус-тыва словары. Кызыл: ИПК «Эне сөзү», 1997.
5. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. _ М.: Русский язык, 1988.
6. Ондар Б.К. Краткий словарь гидронимов Тувы. _ Кызыл: ТНУЧ, 1995.
7. Ондар Б.К. Топонимический словарь Тувы. _ Кызыл: ТКИ, 2007.

8. Серенот С.К. Сарыг шажынның тайылбырлыг словары. Кызыл: ИП Ооржак Р.К., 2010.
9. Серенот С.К. Буддизмни тайылбырлыг словары. Кызыл: ИП Ооржак Р.К., 2011.
10. Тыва дылдың тайылбыр словары. Том 1. (А-Й). _ Новосибирск: Наука, 2003.
11. Тыва дылдың тайылбыр словары. Том 1. (К). _ Новосибирск: Наука, 2004
12. Татаринцев Б.И. Этимологический словарь тувинского языка. Том 1 (А-Б). _ Новосибирск: Наука, 2002.
13. Татаринцев Б.И. Этимологический словарь тувинского языка. Том II. (Д, Е, И, Й). _ Новосибирск: Наука, 2003.
14. Татаринцев Б.И. Этимологический словарь тувинского языка. Том III. (К, Л, М, О). _ Новосибирск: Наука, 2004
15. Тыва-орус словарь. М.: Сов.энциклопедия, 1968.
16. Хертек Я.Ш. Тувинско-русский фразеологический словарь. _ Кызыл: ТКИ, 1975
17. Хертек Я.Ш. Русско-тувинский фразеологический словарь. _ Кызыл, 1976

Өөредиг-чурагайлыг ресурстар:

1. <https://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2018/03/20/5-ki-klasska-chogaal-kicheeli-mongush-ergep>
 2. <http://www.myshared.ru/slide/1114918>
 3. <https://proshkolu.ru/user/bady1980/folder/863072/>
 4. <https://nsportal.ru/shkola/russkiy-yazyk/library/2020/04/30/otkrytyy-urok-po-russkomu-yazyku-v-5-m-klasse-na-temu>
 5. <https://univerfiles.com/3186597>
 6. <https://profhelp.net/2554975/>
 7. <https://www.youtube.com/watch?v=oqYJzO0QDmA>
 8. <https://school2-kyzyl.rtyva.ru/wp-content/uploads/2020>
 9. <https://infourok.ru/toreen-chogaalga-azhyk-kicheel-4141423.html>
 10. <http://www.myshared.ru/slide/1175469/>
 11. <https://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2014/10/15/kicheel-plany-changys-aymak-kezhigunnerlig>
 12. <https://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2017/02/12/changys-aymak-kezhigunnerlig-domaktar-7-klass>
 13. <https://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2014/10/15/kicheel-plany-changys-aymak-kezhigunnerlig>
 14. <https://irnsh.ru>
- тыва дыл кичээлддеринге тема аайы-биле белеткээн слайдылар;
 - тыва дыл кичээлддеринге хереглээр плакаттар;
 - аттыг болгаш сюжеттиг чуруктар;
 - уругларның билиин хынаарынга белеткээн тест ажилдар.